

Egy város poétikai mélyrétegei

(Villányi László Győr-verseiről)

Komálovics Zoltán
(Szombathely, 1964):
költő, kritikus, a Pannonhalmi Bencés Gimnázium tanára. A *Pannonhalmi Szemle* szerkesztője. Legutóbbi kötete *A harmadik címmel* 2015-ben jelent meg a Magyar Kultúra Kiadónál. Győrben él.

Egyfelől könnyű dolga van annak, aki Villányi László költői munkásságából el akarja határolni a Győr-tematikájú, Győrhez szorosabban kötődő verseket, hiszen a szerző az alkotópálya indulásától kezdve verscímbe emelte a város utcáit, tereit, épületeit, és a Győr-tematika nevesített jelenléte a legújabb könyvekig a lírai pálya meghatározó szólama maradt. Ez a tematikus konstancia nyert önálló formát a 2013-ban Szabó Béla fotóival illusztrált *Győri idők* című kötetben, amelyben a szerző a korábbi könyveiben publikált Győr-versekből állított össze egy bő válogatást. Azonban az antológia híján a költői korpusz figyelmes motivikus olvasata is hamar kirajzolná azon versek összességét, amelyekben szövegszerző középponttá a város valamely referenciális vagy metaforikus téreleme válik. Másfelől egy ilyen szövegekörpusz direkt elhatárolása ebben a költészetben meglehetősen problematikus lehet, hiszen Győr Villányi költészetében nemcsak mint lokalitás, nemcsak mint a beszélő földrajzi kapcsolatrendszerének sűrű szövésű, finom hálózata jelenik meg, hanem a költői látásmód, a valóságteremtő költői tudat olyan eredőjeként is jelen van, mely formáló erőként munkál minden verstárgyon, témán, hangulaton. Ebben az értelemben a város nem egy hely, hanem a verseken keresztül teremthető valóság abszolút horizontja, a lehetséges poétikai tér végső koordinátarendszere, amely saját szabályrendszerébe von minden rajta kívül található teret és viszonylatot. Azt is mondhatnánk, hogy a Villányi-versekben Győr egy olyan érzékeny felületű akusztikai labirintus, melyen áthaladva az egyes szövegek témájuktól függetlenül megkapják összetéveszthetetlen villányis tónusaikat, azaz a „győriség” önálló beszédregiszterre vált modalitását. Ez a Győrből megszólaló hang alakulástörténete során egyre jobban birtokba vette önmagát, egyre tudatosabban őrizte felismert és vállalt külön- és kivülállását, s ebben a vállalásban egy olyan költői éthosz is megképződött, mely saját – már a költői induláskor birtokolt – morális-esztétikai meggyőződéseit mindvégig kitartóan képviselte az irodalmi divatok, az aktuális beszédmódok gyorsan változó, tülekedő valóságában. Ebből a szempontból szinte minden Villányi-vers „Győr-vers”, s az így megképződött organikus szövetből valóban nehéz leválasztani valamiféle direkt győri tárgyú szövegcsoporthoz. A fentiekből egyértelműen következik az a belátás, hogy Villányi költészetében Győr nem a beszélői horizont lehatárolásához, definiálásához szükséges határteremtő övezet, mely a létben való benne-állás provinciális biztonságérzetét adhatja meg, hanem az a vonatkoztatási keret, mely a világra irányuló szellemi nyitottság metaforikus térképe, melyben a valóság legkülönbözőbb terei, a képzelet sok regiszterű fokozatai otthonra lelnek. Amikor Villányi a *Műhely* főszerkesztőjeként 2006-ban *Az otthonos város* címmel jelentetett meg tematikus különszámot, akkor nyilván tudatosan próbálta megújítani, felfrissíteni a (kultúra történetében oly fontos szerepet betöltő) városról szóló beszédet, annak kitüntetett jegyeként az otthonosságot állítva középpontba. A városnak ez a minősítése jól tükrözi Villányi viszonyát saját teréhez, ahhoz a térhez, amely megformálta gondolkodását, világhoz való viszonyait. Ebben a felfogásban a város nem az individualizálódott, uniformizálódott, emberi kapcsolataiban elidegenedett modernitáskori életvalóság épített tere, hanem egy olyan megszervezett emberi közösség kerete, amely egy újrastrukturált tárgyi környezet viszonyrendszerében is képes megőrizni, fenntartani az egyedi emberi lét számára szükséges intimitás érzését és mentális formáit. A 2006-os *Műhely*-különszám szándéka szerint amellettt érvel, hogy a modern nagyvárosi lét éppúgy megélhető poétikus térként, a teremtő képzelet otthonos valóságaként, ahogy például a romantikus képzelet számára a városon (és egyáltalán a civilizált téren) kívüli természeti tér mutatkozott meg a képzelet elsődleges otthonaként. Villányi számára Győr az otthonos város. A város és a benne lakó polgár bizalmas viszonya két szinten szerveződik. Egyrészt Győr a szó szerinti otthon, a szülőföld intimitást adó tere, másrészt a Hely a benne és általa teremtődő képzelet, megformált poétikai valóság otthona. Ahogy ez a két szint folyamatosan egymásra utal, úgy teremődik meg a *nyitott város* poétikai alakzata, melyet a költői képzelet mint egyetemes teret benépesít. A város és városlakó sajátos viszonyának első reprezentatív megfogalmazása az 1985-ben írt *A polgár esti meditációja* című ars poetica:

„Ha az embernek szerencséje van, megadatik egy város, ahol nem csupán ismerős,
Ott nem annyira az emlékezetben rögzített házak, kocsmák emlékművek igazítanak útba, s pontosan elhelyezhető egy szeszgyár, egy olajgyár, vagy éppen egy disznószállás szaga.
Ott a rossz beidegződés nem kényszerít biztonságos kerülőútra, mert különösebb erőfeszítés nélkül, felülről is érezhetők a város egyenes és görbe vonalai.
Ott az utca végéről elindulva könnyedén dobunk az érkező és az általunk keletkező körök közepébe, magabiztosan követve a sodrásban szétáradó hullámmást.
Ott az ember el tudja képzelni a várható következményeket, s észreveszi, ha visszafelé mozdulnak a folyók.”

A szövegben megszólaló hang a városi polgár hangja. Annak a városlakónak a szólamát halljuk itt, aki az általa lakott térben úgy foglalta el helyét, hogy a neki adatott teret nem pusztán birtokba vette, hanem olyan közelségig engedte be önmagába, melyben az *én* éppúgy otthona a városnak, ahogy a város otthonként adatott meg az *én* számára. Ez a kölcsönös egymásban-lét válik Villányi költészetének megmunkálendő terepévé, olyan utalásrendszerre, melyben az egyes elemek folyamatosan a kívül/belül vagy az *én/világ* elkülöníthetetlen, mégis kettős viszonyában tükröződnek. Az „*érkező és az általunk keletkező körök*” kettős gyűrűzése pontosan metaforizálja azt az otthonosság-érzetet, mely a Villányi-versben elsődlegesen az egymásra-hangoltság harmóniájában válhat tapasztalattá. Fontos megjegyezni, hogy a cím látszólagos sugallata ellenére a szöveg nem a polgári megelégedettség, konformizmus otthonosságáról beszél, hiszen az mindig az egyén materiális beágyazottságáról vall, hanem a város felülről is érezhető „*egyenes és görbe vonalai*” biztosítják azt a transzparenciát, amelyben a beszélő a benne-lét tapasztalatára tesz szert. Ebben a metaforikus átjátszásban jól szemléltethető a Villányi-versekben oly gyakran megjelenő motivikus metamorfózis, mely során az induló kép egyre újabb szemantikai síkokat emel be a vers terébe. A *polgár esti meditációjában* a kocsmák, emlékművek, gyárak épített tereként adódó város úgy absztrahálódik egyenes és görbe vonalakká, hogy a pontosan ismert tárgyi környezet egyszerre a lélek rejtelmes erőterének modelljeként is olvashatóvá válik. S a tér olvasásának „szétaradó hullámzásában” a lélek itt egyben a beszélő lelkeségéért és a város lelkületeként, egymásra utaló kölcsönösségként mutatkozik meg. Valójában az élő és élettelen „térelemeknek” ez a különös transzparenciája rejlik a Villányi-versekben kódolt otthonosság-érzet mélyén, s az ebből fakadó folyamatos áramlásnak, sodrásnak köszönhető az a harmóniateremtő belátás, hogy az otthonos város olyan tér, amelyben „*az ember el tudja képzelni a várható következményeket.*” A képi súlypontváltás azáltal válik lehetővé, hogy a beszélő mind a megidézett poétikai világban, mind az őt körülvevő tárgyi világban önmagát mint létviszonyt ismeri fel. Villányi László költészetének alakulástörténete ebből a szempontból az ön-tudat, a teremtő képzelet egyre mélyülő regisztereinek szöveglenyomatait képezi le. Azt a folyamatot állítja versbe, melyben a tér poétikai konstrukcióként a beszélő lelkének formájává válik, s a lélek térként állítja elő önmagát. Ezt a poétikai praxist József Attila vezette be a magyar költészeti hagyományba. Halász Gáborhoz írt levelében fejti ki a Formának azt a sajátos értelmét, melyben a tér (forma) mint tudat, mint létviszony rendeződik át az énantikuláció lehetséges, végső keretévé, azaz totalitássá: „*En a proletárságot is formának látom, mind versben, mind a társadalmi életben és ilyen értelemben élek motívumaival. Pl.: nagyon sűrűn visszatérő érzésem a sivárságé s kifejező szándékom, rontó-bontó, alakító vágyam számára csupán »jóljön« [sic] az elhagyott telkeknek ez a vidéke, amely korunkban a kapitalizmus fogalmával teszi értelmessé önnön sivár állapotát, jóllehet, engem, a költőt, csak önnön sivársági érzésemnek formákba állása érdekel.*” (JOZSEF 1976: 318) Ami József Attila számára a „proletárság”, az Villányi képzelete, vágyakozása és emlékezete számára a város, a várost övező töltés, a várost átszelő folyók tárgyi világa, melyek között évről évre finomodtak a lélek poétikai késztetései, és ezzel együtt egyre élesedő fókuszációban rajzolódott ki a térrészletek látható és láthatatlan versalkotó történései, a városnak a lokalitások állandóságában is változó labirintusa, amely a benne élő egyén kitettségéből és odatartozásából következően visszavonhatatlanul megformálja a mindenkori rajta/benne élő embert. A tér és a térben élő ember időben mindig más arcát mutató elementáris kölcsönössége abban a dinamikában nyeri el formáját, melyben a térnek mint valóságnak a nyers, formáló munkája (az ember „hozzáigazítása” a térhez) önmaga tükröképeként kényszeríti ki az ember hol nyers, hol finomra hangolt formáló, alakító munkáját (a tér emberhez igazítását). A költői pálya kezdetén íródott *A polgár esti meditációja* című korai vers határozott vonásokkal fekteti le az alapokat, amelyeket Villányi későbbi Győr-versei egyre finomabb rajzolatú térképpé szerkesztenek össze.

Az otthonosság-érzet mellett Villányi Győrhöz kötődő verseinek egy másik folyamatosan jelen levő összetevője a versbeszélő megajándékozottság-tudata. E versek lírai énje mindig abban a kitüntetett érzékenységi állapotban szólal meg, amelyben a városi lét mindennapiságának bármely pillanata az öröm vagy a szépség megmutatkozásának lehetőségévé válik. Villányi Győr-verseinek egy jelentős csoportja a megidézetttség (megidézetttség) állapotait, helyzeteit rögzíti, s azokat a pillanatokot ragadja meg, melyekben a költői tekintet által kifigyelt, „leleplezett” pillanatok gazdagsága a világértés új horizontjait nyitja fel. Villányi versbeszélőjének megidézetttsége a különböző variánsaiban újra és újra megismétlődő pillanatok korrespondenciáiból fakad, s ebben a folyamatosan transzformálódó térben a lét poétikai regisztereit kereső és rögzítő én egyfajta vendéglét megajándékozottság-tudatában éli mindennapjait. Létének gazdagsága a pillanatok bőséges kínálatának gazdagságából táplálkozik. A város ebből a szempontból az az eseménytér, amelyben az otthonosság mindennapisága átmenet nélkül torkollik bele a teremtő képzelet esztétikai közegébe:

„Mutatod, a Bartók Béla út elején, milyen hamar
megfáradt az egyik fa, november közepére
már elengedte összes levelét, míg a másik
ragaszkodik színes világához. Tavasszal majd
megfigyeljük, melyikük lesz lassú, nem törődve
mások könnyelmű nyílásával, s melyikük lesz
türelmetlen, akar mielőbb teljes pompájában virulni.”
(*A Bartók Béla út elején*)

A Bartók Béla út elején című szöveg a megvendégeltség tapasztalatának azt az összetevőjét ragadja meg, amely a városban is tovább élő természet folyamatos önfeltárukozásából, saját szépségének észrevétlen demonstrálásából fakad. A versteremtő élmény a megpillantás, felismerés, a felfedezés csendes katarzisa. A vers középpontjában a természet egyetlen egy apró részlete áll, melynek kitüntetettsége, az őszi fák sorozatából való kinagyítása a valóságteremtő (meg)pillantás kompozíciós munkájának köszönhető. Az élesre csavart tekintet a Villányi-versekben szinte természetesen módon bukkan rá az „alakító vágya számára” szükséges valóság-mozzanatokra, szelektációs mechanizmusa nagy magabiztossággal hozza létre azt a látványteret, amely poétikai lelkületének hol szimbolikus, hol allegorikus tükröződésévé válhat.

A konkrét látvány felmutatása, a valóság felismert megmutatkozása ebben a szövegben is azonnal a költői képzelet fiktív tárgyává válik, és az ajándékként megértett lét (*a teljes pompájában viruló természet*) nyomaként, jeleként íródik be a versbe. A lét teljes pompájával szembeni megigézettség Villányinál sohasem válik üres lelkesültséggé vagy a lét-totalitás naiv csodálatává. Villányi biztos érzéssel kerüli a pátosz fenyegető veszélyét annak a szelektációs figyelemnek köszönhetően, hogy a versekben megjelenő látványmozzanatok, felismerések soha nem lépik át sajátos mikroviláguk vonatkozásrendszerét, s nem állnak össze olyanfajta narratívává, amely valami felismert egész felől formálná a lírai beszédet. Villányi költészete a tárgystruktúrák, a jelentések, a konkrét értelemadások szintjén egy immanens világot konstituál, s ebben az immanenciában hatol előre a megajándékozottság, megvendégeltség tapasztalatához. A mikrovilág immanenciáját az a tárgyi (motivikus) valóság biztosítja és tartja fenn, amely egyfelől kötetről kötetre visszatérő alapszöveve, térképe e költészetnek, másfelől a folyamatos újíródás révén dokumentatív státusba helyezi a szövegeket. A bicikli, a sorompó, a tóltés, az állomás, a temető, a folyó, a Baross-híd, a Lomb utca régi/új felbukkanása egy sztenderdizálódott poétikai térbe vezeti a versek olvasóját, aki az ismerősség érzésével léphet be a versek világába. A mindennapok metamorfózisának poétikája, s az általa rögzített megigézettség tapasztalata a 2006-os *volna a szerelem* és a 2011-es *Amulat* című kötetekben nyeri el végső kidolgozottságú formáját. Többek között az *Artér*, a *Kálvária*, a *Rózsa*, a *Lomb utca végén*, a *Jövünk haza*, a *Rábából*, a *Radnóti* című versekben valósul meg mintaszerűen a valóságos tárgyi tér és a képzeleti valóság grammatikai-retorikai és érzéki vetületeinek a kölcsönös tükrözöttese, a szemantikai síkok szinte láthatatlan egymásba úsztatása. Ebből az újrarétegződő, „torlódó” versfelszínből születik meg a szerző érett költészetének formaképe: a precízen szerkesztett, körkörösén építkező Villányi-szövegforma. Az *Amulat* című kötet már a címében is jelzi azt a világra nyíló költői attitűdöt, amely számára a beszélőt körülvevő mikrovilág feltárja korábban észrevétlenül maradt néma és rejtekező valóságát. Mindkét kötet szerelmi ciklust tartalmaz, s nem véletlen, hogy ez a költészet ebben a tematikában nyeri el klasszikus formáját. Azt mondhatjuk, hogy maga a város is abban a szerelmi érzületben nyeri el varázslatos, állandó megújulásra képes próteuszi létét, amely teremtő erejénél fogva kinyitja a város kövekbe, formákba zárt titkait. A *volna a szerelem* és az *Amulat* című kötetekben a város a szerelem előtörténeteként, majd annak tanújaként válik verstárggyá. A szerelem helyekhez kötődik, ezáltal helyeket jelöl ki a város térképén, s maga a szerelem terek, utcák történeteként íródik vissza, hogy történetükön keresztül újraidézhető legyen magának a szerelemnek a története:

„A kezdetekre emlékezve elmeséled, milyen kiábrándítóan rosszak voltak első gesztusaim, tizenkét nap kellett, hogy feledtessem őket, aztán a májusi ártérben mégiscsak tenyerembe hajtottad arcodat, hiába, elrontani se lehet, ha egy történet végig akarja mondani magát.”
 (kezdetek)

A májusi ártéri történet önmaga előtörténetét elmondva válik folytatható eseménnyé. Az előtörténet hangsúlyosságát az adja, hogy Villányi Győr-verseinek beszélője vagy a szerelem transzcendáló lélekállapotában vagy a szerelemre vágyakozás el nem múlt reményének feszültségében van jelen. A „szerelem ideje”, a megvalósuló szerelem valójában a kitartó türelmű várakozás gyümölcse, s a várakozás az a termékeny idő/tér viszonylat, amely az eljövendő boldogság reményét őrzi, s vetíti bele a térbe.

A kölcsönös megidézés folyamatában meghatározó szerepet játszik az a „rugalmas idő”, amely a tér horizontális eseménytörténetét a múlt archeológiai tengelyén is értelmezhetővé teszi. A 2003-ban megjelent *időközben* című kötet epigrammatikus rövidségű „szövegvillanásai” sejtetik meg először az időnek egy olyan beíródását a Villányi-versek, melynek temporalitása a „közben” formáját ölti. Mintha Villányi verseinek, Villányi városának ideje nem szukcesszív rendbe ágyazná az életesemények kontingens felszínét, hanem az előre- és visszautalásokon keresztül, az emlékezés és várakozás módusában az idő egy helyben áramló, pulzáló szövetét alkotná meg:

„Szalad a kislány, boldogan mutogat szerteszéjjel a járdán, lelkendezik: mennyi gesztenye, mennyi gesztenye, legszívesebben én is szaladgálnék körbe-körbe, lelkendeznék rád mutatva, s virulna az összes hajdani szeplőm.”
 (Károlyi-kert)

A jelen visszairódása a múltba és ezzel együtt a múlt újrendezése Villányi verseiben legalább olyan gyakori, mint a múltesemény jelen idejűsítése, ismétlődése. Ezek a versek valójában az idő közeiben vernek tanyát, azokon a réseken áramlanak elő, melyekkel a poétika ideje felfüggeszti és kibillentí az egymásra tapadó pillanatok sorozatát. Ebben az értelemben Villányi városa olyan megszilárdult tér, melyen a tárgyi valóságok változása alig hagy nyomot. A tér sajátos archetipusokká vált elemei mitizálják létének feltételrendszerét, hiszen a város konkrét helyszínei az ismétlődésben végleges alakzatokká fixálódnak, és az ismétlődéssel megteremtődő evokatív erejük folytán önmaguk másikat vonják a szövegvilágba. Ezért jelenik meg tragikus történésként minden olyan változás, amely a város térképét, arculatát átírja vagy teljesen eltöri. A hely sohasem pusztán önmagát jelöli, hiszen abban a funkciójában nem lenne poétizálható potenciálja. A hely jelszerűsége éppen abban áll Villányi verseiben, hogy átadja helyét a beszélő valós vagy képzeleti élettörténetének. A város már költészetbe vont helyeinek, tereinek eltűnése ilyen szempontból a beszélő arcvésztese is. A teremtett világ integritását nézve vészterhes fenyegetés:

„Elrabolták az Álom-köz azonosító bádogtáblát,
így nincs már Álom-köz, nincs az Álom-közbe
várt szerelem, nem létezik a keresztutca sem,
az apáca simítása karodon, elveszett az alma
íze, nem találsz a folyókat, eltűnt városod,
idegenbe vándorolt az összes bicikli, köddé vált
az állomás, sehonnán sem érkezik többé vonat,
megvénültek a lányok, nem kell ámulatod,
nem kérdezhetsz senkitől, hogyan is érhetsz haza.”
(*Álom-köz*)

A 2016-os *egyszer csak* kötetben megjelent *Álom-köz* című vers tömör katalógusa Villányi Győr-szövegeinek. A benne megjelenő motívumok, önreferenciális utalások szinte felrajzolják a „győri versek” (részben az egész költői pálya) alakulástörténetét. A negatív leírásban megtestesülő elégikus hang a versek által mitikus mozdulatlanúságba emelt város hirtelen megváltozásából, az otthonos világ térvésztesítésének tapasztalatából fakad. Az „*elveszett az alma íze*” és a „*nem kell ámulatod*” veszteségrögzítő belátások pontosan rögzítik azt a szimbiotikus viszonyt, mely a versbeszélő és a benne/általa élő város között fennáll: a város arcvésztese a város lelkületét író költészet érvénytelenségével fenyeget, s megrendül magának a versbeszélőnek a világértelmező pozíciója is („*nem kell ámulatod*”). Az „*Álom-köz*” versbe írása költői telitalálat, hiszen a motívumhasználat ebben a versben modell-értékűvé válik, amennyiben a helymegjelölés (már eleve poétikus) jelszerűsége, maga a konkrét hely szinte elsodródik az azt felülíró jelentések gazdag archeológiai tárházában. Az *Álom-köz* egyrészt az álmok által formálódó költészet helye, otthona, s mint ilyen, a város egészére vonatkozó metafora, másrészt magának a beszélőnek az otthona is. A város és a benne élő beszélő viszonyában megképződő *köz-tesség* valójában az a létvonatkozás, amelyben a költői beszéd meglepedhet, az a hely, ahova a költő várost képviselő hangja hazatérhet. Az otthonosság-érzetet érintő fenyegetettséget rögzítő *Álom-köz A polgár esti meditációja* című vers ellenpárja. Összevetésük a költői pálya nagyobb szakaszaiban zajló, gyakran alig észrevehető mélystruktúrájú változásokról is vallhat.

Villányi Győr-tematikájú verseinek talán leghomogénebb egységét azok a szövegek alkotják, melyek a beszélő én önéletrajziséga köré szerveződnek. Bár a személyes, alanyi önéletrajziséga idegen Villányi versteremtő ihletettségtől, ám az éntörténet fikcionális dokumentálása, a reális és az imaginárius életvalóság összeshálazása, az én eredettörténetének kiterjesztése egy magánmitológiai fikció irányába mégis egészen sajátos verscsoportot hozott létre. A poétikai én történetének verstárgyként való megjelenése a 2009-es *mondja édesanyám* című kötettől kezdve folytatódik a 2011-es *Ámulat*, a 2014-es *egyszer csak*, és a 2016-os *folyótól folyóig* kötetel, s nyomaiban megőrződik az utolsó, 2020-ban megjelent *mindenek előtt* című könyvben is. Ezekben a versekben Győr a legkülönbözőbb földrajzi tereket (Németország, Kárpátalja, Dánia, Új-Zéland, Horvátország, Dél-Amerika) összefogó, magasabb rendű szintézisként jelenik meg. Életek, sorok olyan találkozási helye, amely egyszerre kiinduló pont és célállomás is egy-egy élettörténet számára. Igazi nyitott város, melyben valóságos történeti szereplők éppúgy felbukkannak, mint a költői képzelet által teremtett alakok, a Győrben valójában megfordult személyek ugyanúgy jelen vannak ebben a poétikai térben, mint a városban sosem járt szereplők. Ezek a szövegek a *Poétika* arisztotelészi értelmében vallják, hogy a költő magasabb rendű tevékenységet folytat, mint a történetíró, hiszen ez utóbbi „csak” arról tud beszámolni, ami valakivel megtörtént, a költészet viszont azt mutatja be, ami az emberrel *megtörténhetne* (megtörténhetett volna) a valószínűség és a szükségszerűség törvényei szerint. Győr abban az értelemben válik a fikcionált valóságok találkozási helyévé, hogy maga a város a beszélő képzeletében konstruált helyként, a szerzői tudat metonimikus helyettesítőjévé válik, azaz a találkozások, az eredettörténet szét- és összeágazó számai valójában a lírai énben futnak össze homogén valósággá. A beszélői tudatban megképződött tér tehát egy olyan gyűjtőhely, mely a születő magánmitológia termékeny táptalajává válhat:

„nagyapám 1916-ban a K.u.K. hadsereg katonájaként
Galiciába kerül majd a román fronton megsebesül az arcán
később Isonzónál lövést kap a lábába
Győrbe hozzák az egyik orvos megsajnálja

és a legegyszerűbb megoldás az amputálás helyett megoperálja de szilánk marad a térdében néhány évtized múltán lassú járásához igazodva kezét fogva sétálok vele a tábori kórház helyén”
(nagypám 1916-ban)

Az ezekben a szövegekben kitüntetetten megjelenő édesanya körül kirajzolódó verssorozat a mitizáló történetépítkezés központi magja. A Beregszászból érkező, Győrben otthonra lelő édesanya-kép szövegbeli jelenléte magának az otthonnak a folyamatosan íródó metaforája. Az anya alakjában megtestesülő otthon kettős elköteleződésű. Egyrészt a romantikus vágyakozás tárgyaként magában hordozza a beregszászi, Vérke parti otthon elmosódó, archetipusos otthonképét, másrészt a Győrben új hazát lelő asszony-anya által teremtett, a beszélő számára meghatározó családi otthon a gyermekkor térképét is kirajzolja. A Villányi-költészetben oly domináns „másik élet” motívumának forrása talán éppen az az idegenség, amely a távolról Győrbe érkező anya sorsán keresztül ivódik be a szerző énértelmezéseibe. Villányi várostérképének talán legmélyebb rétege az az értelemsík, amelyben Győr megváltoztathatatlanul az anya örökös helye. Abban az értelemben végső tér, ahogy a város – időtől független formaként – utcáin, terein jelen időként tartja, hordozza az édesanya alakját:

„Anyja neve? Kérdezik.
 Mindig jelen időben.
 Amíg élek, jelen időben.”
(Anyja neve)

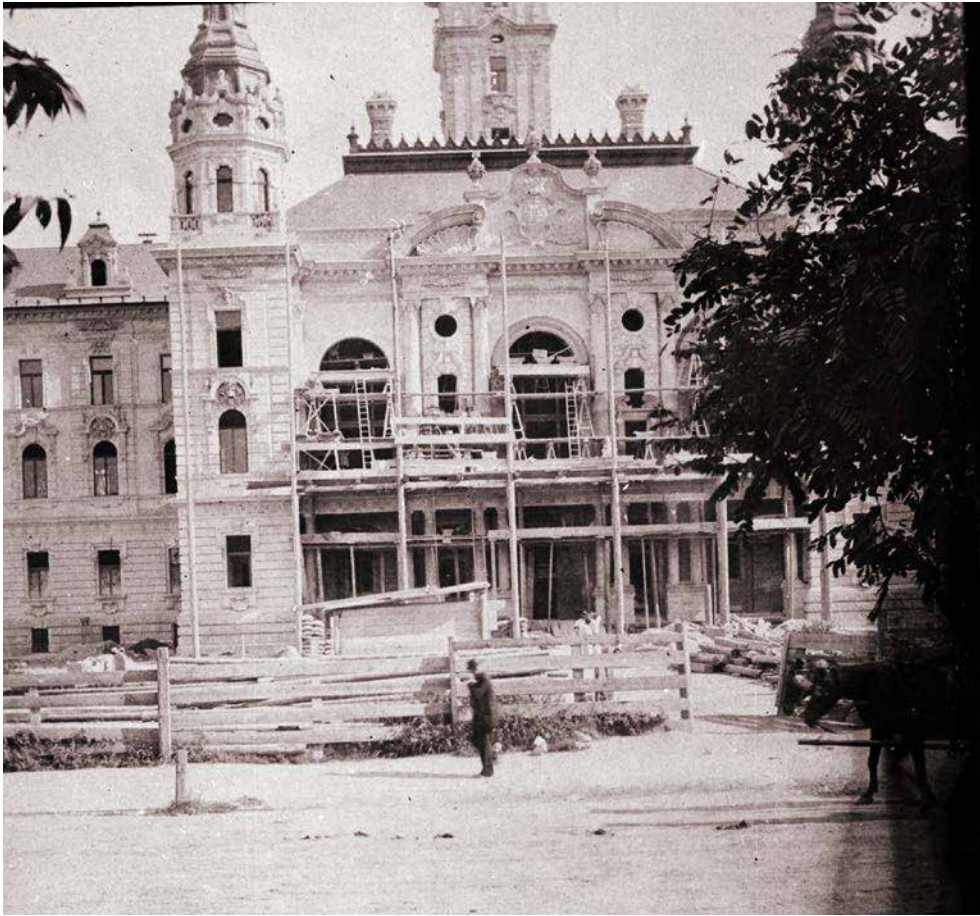
A költői képzelet által otthonossá tett város nyitott tere leginkább a *folyótól folyóig* című kötetben mutatja meg teljes horizontját. A kötet 64 verse mindegyike ajánlással „kiutalt” sajátos dialógus a klasszikus és kortárs művészet egy-egy alakjával. Az ajánlással evokált alkotók Villányi poétikai univerzumában Győr „tiszteletbeli polgáraiként” jelennek meg. Az Anna Ahmatovától Zbigniew Herbertig terjedő evokáció a városnak azt a kiterjesztett szellemi horizontját rajzolja fel, amely a versbeszélő számára tárgyiságoktól, lokalitásoktól független, mégis reális szellemi környezet. A versekben a város vendégeivé tett alkotótársak a beszélő én eredettörténetének (a személyes viszonyok alakulástörténete mellett párhuzamosan futó) másik medrét mutatják meg. A megidézett szerzők úgy kerülnek be a város terébe, hogy leképezik az én szellemi önépítésének hosszú folyamatát és kifinomult szerkezetét.

A *folyótól folyóig* versei emellett kirajzolnak egy olyan magaslati pontot, ahonnan a szövegekben otthonra lelt szellemi horizont láthatóvá, feltérképezhetővé válik. A Villányi költészetben magaslesként felépített és megképzett poétikai tér azt a költészetben rejlő szellemi erőt demonstrálja, amely anélkül teszi egyetemes léptékűvé a tárgyi környezetét, hogy feladná a lokalitás mikrovilágának egyedi formáit és hagyományát. Ebben az értelemben mondhatjuk, hogy Villányi költészete a várost, Győr tereit, utcáit, gyárait végleg a költészet megunthatatlan, lezárhatatlan próteuszi terének részévé tette.

„Évtizedek alatt sem unta meg otthonos terét,
 a sétákat a víz csöndjéhez, a madarak röptéhez,
 csak amikor megölték a folyót, akkor nem ült
 biciklire, akkor nem hajtott végig a töltésen,
 itt temette el apját és anyját, jól ismeri
 az éjszakai vonat dübörgését, tudja milyen
 szép lány volt a ráncokkal teli röntgenes nő,
 itt nem kell sorban állnia, félreteszik neki
 a kenyeret, s egy-egy szalmakutya vicsorgása
 csak időlegesen keseríti, teszi a dolgát tovább,
 visszatérnie soha nem gyötrellem, nem látja
 porfészeknek városát, hiába tett magáévá
 egy másik utcát, folyót, tengert, egy másik életet.”
(A hazatérő)

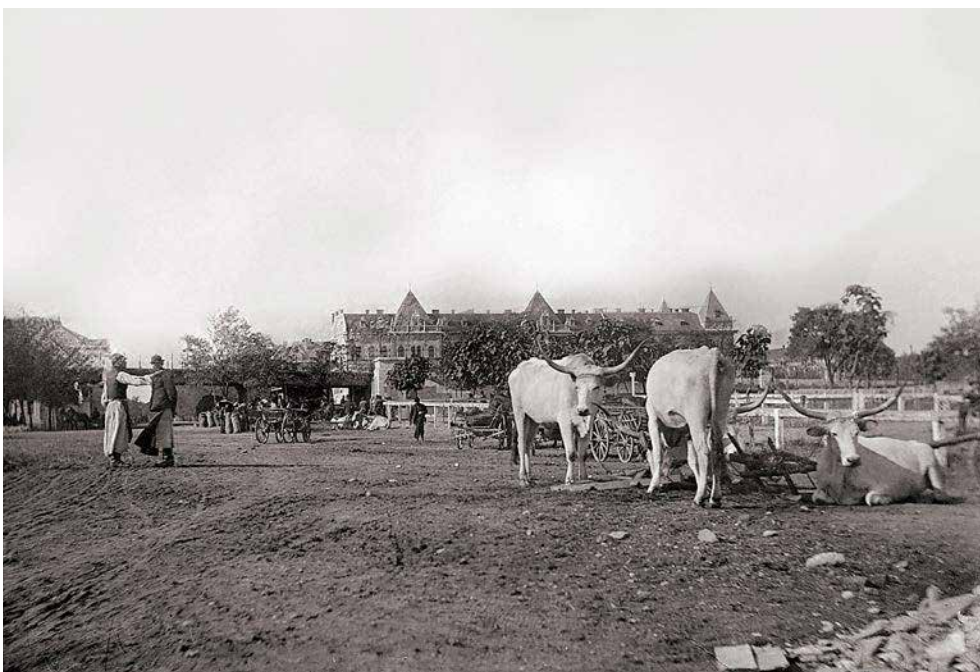
IRODALOM

- JÓZSEF Attila 1976. *József Attila válogatott levelezése*. Szerk. FEHÉR Erzsébet, DIÓSZEGI András, ILLÉS László. Akadémiai Kiadó, Budapest
 VILLÁNYI László 2000. *Egy másik élet*. Orpheusz Kiadó, Budapest
 VILLÁNYI László 2006. *volna a szerelem*. Orpheusz Kiadó, Budapest
 VILLÁNYI László 2009. *mondja édesanyám*. Orpheusz Kiadó, Budapest
 VILLÁNYI László 2011. *ámulat*. Orpheusz Kiadó, Budapest
 VILLÁNYI László és Szabó Béla 2014. *Győri idők*. Magyar Kultúra Kiadó, Győr
 VILLÁNYI László 2014. *folyótól folyóig*. Új Forrás Kiadó, Tata
 VILLÁNYI László 2016. *egyszer csak*. Napkút Kiadó, Budapest

Az épülő Városháza.

1900. március 19-én adták át hivatalosan a Hübner Jenő (1863–1929) tervei alapján Hlatky-Schlichter Lajos (1853–1920) által épített győri Városházát, melynek az építése 1896. október 26-án az alapozással vette kezdetét.

Az Állatvásártér 1894-ben. Itt épült fel később a városháza.

Az utolsó állatvásárt 1908. március 13-án tartották itt. Az állatvásártér kihelyezése után az egész területet parkosították, és az így kialakult teret, az előtte elvonuló házsorral együtt 1908-ban Bisinger József (1780–1843) győri polgárról nevezték el. (Nagy István fényképészemester üveglemez gyűjteményéből.)